

Голові разової спеціалізованої вченої ради СВР ДФ
35.735.031 Національної академії сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного,
доктору наук з державного управління,
професору Каляєву Анатолію Олександровичу,
вул. Героїв Майдану, 32, м. Львів-26, 79026

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

МИРОНОВИЧА Антона Вікторовича

**«Зв'язки з громадськістю у системі стратегічних комунікацій збройних
сил: досвід країн-членів НАТО (1991 – 2018 рр.)»,**

**подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі
знань 03 «Гуманітарні науки» за спеціальністю 032 «Історія та археологія»**

Актуальність теми дисертації. Дослідження має велику актуальність у сучасних умовах інформаційних війн та гібридних загроз, що постають перед Україною внаслідок російської агресії. Стратегічні комунікації стали невід'ємною частиною забезпечення національної безпеки, а розвиток зв'язків з громадськістю у військовій сфері є важливим елементом побудови ефективної системи комунікацій у Збройних Силах України. Досвід країн НАТО у цій галузі є надзвичайно цінним для адаптації в умовах сучасної російсько-української війни, зокрема у сфері інформаційних операцій, що стосується як внутрішніх, так і зовнішніх комунікацій. Тематика роботи відображає нагальну потребу у вдосконаленні стратегії комунікацій для ЗС України з огляду на виклики, які постають у сучасних умовах.

Як зазначає сам автор, зв'язки з громадськістю є важливою складовою стратегічних комунікацій, оскільки вони відіграють ключову роль у забезпеченні інформаційної безпеки, формуванні позитивного іміджу війська та забезпеченні демократичного цивільного контролю над Силами безпеки і оборони держави. Автор ґрунтовно аналізує досвід Північноатлантичного альянсу у цій галузі, надаючи детальний огляд еволюції системи зв'язків з громадськістю у військовій сфері.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, висновки та рекомендації в роботі Мироновича Антона Вікторовича обґрунтовані з використанням широкого спектра наукових підходів, методів дослідження, а також великого масиву джерел, зокрема міжнародних та українських наукових праць, офіційних документів, архівних матеріалів і публікацій з міжнародного досвіду. Автор ретельно вивчає розвиток зв'язків з громадськістю у арміях країн-членів НАТО, використовуючи, зокрема, історико-порівняльний аналіз та контент-аналіз значного обсягу документів. Рекомендації автора щодо адаптації іноземного досвіду є логічними та переконливими, базуються на практичних прикладах реалізації зв'язків з громадськістю в різних воєнних конфліктах.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій. Достовірність дослідження базується на широкому використанні автором офіційних джерел, аналітичних звітів міжнародних організацій, зокрема НАТО, Збройних сил США тощо, та праць провідних науковців з комунікаційної тематики. Автор демонструє новизну в тому, що чи не вперше в Україні проводить порівняльний аналіз теоретичних засад та практичного досвіду реалізації зв'язків з громадськістю у збройних силах країн НАТО та ЗС України. Авторське бачення впровадження нових підходів до реалізації зв'язків з громадськістю в Українському війську є вагомим внеском у розвиток цієї галузі в умовах воєнних викликів, зокрема в межах тривалої російської збройної агресії.

Практичне значення отриманих результатів. Практичне значення дисертації полягає у розроблених автором рекомендаціях для вдосконалення підходів до реалізації комунікації в ЗС України, зокрема реалізації зв'язків з громадськістю у системі стратегічних комунікацій. Запропоновані підходи до адаптації міжнародного досвіду можуть бути впроваджені для підвищення ефективності інформаційної безпеки та протидії ворожому інформаційно-психологічному впливу, налагодження довіри громадськості до дій збройних сил. Автор пропонує конкретні кроки, які можуть бути впроваджені у вдосконалення нормативно-правової бази, вдосконалення як організаційно-

штатної структури комунікаційних підрозділів, так і для підготовки фахівців у галузі військових комунікацій

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих працях. Автором дослідження належним чином забезпечена повнота викладення основних наукових положень, висновків та рекомендацій у низці наукових публікацій. Публікації охоплюють як теоретичні аспекти формування системи зв'язків з громадськістю в Збройних Силах України на основі досвіду країн-членів НАТО, так і конкретні практичні питання, пов'язані з реалізацією комунікаційних підходів в умовах інформаційних війн та гібридної агресії. Статті, опубліковані у фахових виданнях, підтверджують відповідність наукових результатів вимогам до робіт на здобуття ступеня доктора філософії, що свідчить про високий рівень апробації наукових положень.

Оцінка основного змісту дисертації та її структури. Дисертаційна робота побудована логічно та послідовно, її структура відповідає вимогам до наукових робіт на здобуття ступеня доктора філософії. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів основної частини, висновків, списку використаних джерел і додатків.

У *вступі* чітко окреслені мета, завдання дослідження, його актуальність, наукова новизна та практична значущість. Кожен із розділів логічно пов'язаний з попереднім та забезпечує послідовний виклад матеріалу.

Перший розділ дисертації присвячений огляду історіографії, аналізу джерел та методології дослідження. Автор ретельно розглядає літературу, що стосується зв'язків з громадськістю у системі стратегічних комунікацій країн НАТО, звертаючи увагу на широку джерельну базу. Особливо важливо, що у цьому розділі автор порівнює іноземний та український досвід, що надає роботі ширший науковий контекст. Джерельна база включає керівні документи НАТО, ЗС США, звіти міжнародних аналітичних центрів, вітчизняні нормативно-правові акти, наукові публікації провідних дослідників у цій галузі. Особливої уваги заслуговують архівні матеріали. Методологія дослідження є комплексною і відповідає завданням дисертації. Автор використовує

цивілізаційний підхід, зокрема метод реконструкції та історико-системний метод, контент-аналіз, івент-аналіз, методи порівняння, термінологізації тощо. Особливо цікавим є застосування проблемно-хронологічного методу для вивчення етапів розвитку системи зв'язків з громадськістю, що дозволяє краще зрозуміти еволюцію цієї складової комунікацій у військовій сфері.

Другий розділ присвячений історичному розвитку зв'язків з громадськістю в арміях країн-членів НАТО, починаючи від Другої світової війни. Автор детально розглядає ключові етапи становлення системи комунікацій між військовими і громадськістю під час конфліктів у В'єтнамі, Іраку, Афганістані тощо. Особливу увагу автор приділяє ролі інформаційних операцій і впливу інформаційно-комунікаційних технологій на розвиток комунікаційної стратегії.

Окремо в цьому розділі досліджується розвиток системи зв'язків з громадськістю у Збройних Силах України з 1991 по 2018 рр., включаючи період початку російської агресії. Автор акцентує увагу на важливості впровадження міжнародного досвіду, пропонує добре структурований аналіз ключових операцій НАТО та порівнює їх із ситуацією в Україні, що дозволяє виявити як спільні риси, так і відмінності.

Третій розділ присвячений порівнянню підходів до зв'язків з громадськістю в арміях країн НАТО та ЗС України. Автор детально аналізує структуру, функції та завдання підрозділів зв'язків з громадськістю в збройних силах країн Альянсу, зокрема США. Він також розглядає приклади використання комунікацій під час воєнних операцій в Косово, Афганістані та Іраку, акцентуючи на взаємодії між військовими і цивільним населенням через ЗМІ. У цьому розділі автор пропонує конкретні рекомендації щодо вдосконалення системи зв'язків з громадськістю у Збройних Силах України на основі досвіду НАТО. Зокрема, пропонується інтегрувати методи роботи з цифровими медіа та соціальними мережами, розвивати внутрішні комунікації та впроваджувати програми навчання для фахівців зі зв'язків з громадськістю.

Висновки дисертаційного дослідження Мироновича Антона Вікторовича є ґрунтовними, добре аргументованими і повністю відповідають поставленим у вступі завданням. Вони логічно підсумовують всі розділи роботи,

демонструючи комплексний підхід автора до вирішення проблеми зв'язків з громадськістю в контексті стратегічних комунікацій. Автор також наголошує на важливості покращення внутрішніх комунікацій у військових підрозділах і розвитку цивільно-військових відносин для підвищення рівня довіри до армії з боку громадськості. Загалом, висновки є добре аргументованими, базуються на ретельному аналізі міжнародного досвіду і містять практичні рекомендації для покращення комунікаційної стратегії Збройних Сил України.

Відповідність дисертації встановленим вимогам. Дисертація відповідає всім вимогам до кваліфікаційних наукових робіт на здобуття ступеня доктора філософії. Робота демонструє високий рівень наукової новизни, містить ґрунтовний аналіз проблематики, науково обґрунтовані висновки та практичні рекомендації. Окрім того, дисертація відповідає вимогам академічної доброчесності та охоплює широкий спектр джерел, що підтверджує глибоке вивчення теми та забезпечує об'єктивність отриманих результатів.

Відсутність порушення академічної доброчесності. Під час аналізу дисертації не було виявлено порушень принципів академічної доброчесності. Автор коректно використовує цитати з наукових джерел, дотримується вимог щодо належного цитування та оформлення запозичених матеріалів. Викладений у роботі матеріал є результатом власних досліджень здобувача, що підтверджено належними посиланнями на використані джерела. Відсутність порушень академічної доброчесності свідчить про те, що дисертація виконана на високому науковому рівні.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертаційної роботи. Хоча дисертація Мироновича Антона Вікторовича є ґрунтовним і важливим науковим дослідженням, можна відзначити кілька аспектів, які потребують уточнення або подальшого дослідження:

1) У другому розділі дисертації основний акцент зроблено на досвід США, що є зрозумілим з огляду на провідну роль цієї країни у структурі НАТО. Проте в рамках аналізу варто було б ширше охопити досвід інших країн-членів НАТО, таких як Великобританія, Німеччина, Франція, Польща, які мають власні надбання та унікальні стратегії комунікацій у військовій сфері.

2) У дисертації досить детально описуються успішні приклади використання стратегічних комунікацій у конфліктах за участю армій країн-членів НАТО, однак варто було б також більш докладно розглянути невдалі сценарії з історії. До прикладу, було б доцільно додати розгляд прикладів, де комунікаційні стратегії НАТО не були ефективними або зазнали критики, наприклад, під час операцій у Сомалі чи Лівії. Це б дозволило сформуванню повнішої картини ефективності зв'язків з громадськістю у різних воєнних конфліктах. Такий аналіз також підкреслив би важливість правильного вибору комунікаційних стратегій для ЗСУ в умовах гібридної війни.

3) Автор не приділяє достатньої уваги впливу культурних особливостей та менталітету різних націй на сприйняття комунікаційних стратегій. У сучасних конфліктах, особливо під час міжнародних операцій, такі аспекти є важливими, оскільки різні суспільства можуть реагувати на ті самі інформаційні повідомлення по-різному. Наприклад, у НАТО успішно враховуються етнокультурні та релігійні фактори при розробці комунікаційних стратегій під час операцій у різних регіонах світу. Для України, яка також може мати справу з різними соціальними та етнічними групами населення, цей аспект також може бути важливим для підвищення ефективності зв'язків з громадськістю.

Втім, висловлені зауваження не впливають на цілком позитивну оцінку цього наукового дослідження та високий рівень дисертації, виконаної Мироновичем Антоном Вікторовичем.

Загальний висновок та оцінка дисертації. Дисертація Мироновича Антона Вікторовича «Зв'язки з громадськістю у системі стратегічних комунікацій Збройних Сил: досвід країн-членів НАТО (1991–2018 рр.)» є важливим і актуальним дослідженням у галузі військових комунікацій та інформаційної безпеки. Робота вирізняється науковою новизною, ґрунтовним аналізом міжнародного досвіду та практичними рекомендаціями щодо вдосконалення комунікаційної стратегії Збройних Сил України. Автор успішно поєднує теоретичний аналіз із практичними пропозиціями, що робить дисертацію важливим внеском у розвиток системи стратегічних комунікацій в умовах сучасних воєнних викликів. Загалом, робота відповідає всім вимогам,

професор кафедри національної безпеки та управління факультету підготовки керівних кадрів Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, доктор наук державного управління, доцент

Вадим ТОРІЧНИЙ